

Nr 185.

Av herr **Persson, Ivar, m. fl.** om inrättande av en statens kulturfond.

Det har många gånger klagats över att stat och kommun i alltför ringa utsträckning lämnat ekonomiskt understöd åt kulturlivets olika former. Det ligger också åtskilligt berättigat i dessa klagomål, även om de icke få överdrivas. De större städerna torde ha lämnat bidrag åt olika kulturinstitutioner inom sina stadsområden i ganska betydande utsträckning, och även staten har på skilda sätt anslagit medel. Statens verksamhet i detta fall har dock varit relativt ringa i förhållande till behovet. Under krigsåren var ju det statsfinansiella läget ytterst ansträngt, och det är fullt förståeligt, om statsmakterna då visade återhållsamhet med utgifter för de kulturella ändamålen.

Nu förberedes ju en kulturell upprustning, vilken bland annat tagit sig uttryck i ökade anslag till forskning och akademisk undervisning. Vi hälsa detta med tillfredsställelse men vilja samtidigt framhålla, att även andra områden av kulturlivet än undervisningen i dess skilda former och forskningen böra kunna ha rätt att göra anspråk på ekonomiskt stöd. Särskilt är detta fallet med landsbygdens kulturliv, som i det väsentliga har fått arbete utan den hjälp och uppmuntran som bidrag till olika nödvändiga utgifter skulle utgöra.

Från statens lotterimedelsfond har bidrag av denna karaktär lämnats, men vid fördelningen av dess rätt knappa tillgångar ha städerna gynnats på landsbygdens bekostnad. Från denna fond ha således statsteatrarna i Stockholm, operan och dramatiska teatern, tilldelats understöd för sin verksamhet, och även andra teatrar, både i Stockholm och andra städer, ha jämte konsertföreningarna i olika städer tilldelats bidrag ur denna fond. För innevarande budgetår avsattes till lotterimedelsfonden 6,5 milj. kr. Av denna summa har kungl. operan erhållit 1,42 milj. kr., till annan teaterverksamhet i städerna ha anslagits 1,5 milj. kr. och till konsert- och orkesterföreningar 0,5 milj. kr. Drygt hälften av medlen har således anslagits enbart till teater- och musiklivet i städerna. Då även många andra kulturella ändamål för både städerna och landsbygden skola tillgodoses genom fondens medel, säger det sig självt, att landsbygdens andel av dessa blir mycket ringa. Fördelningen av lotterifondens medel har varit föremål för riks-

dagens prövning vid flera tillfällen genom väckta motioner, men någon ändring i den nu tillämpade ordningen har icke åstadkommits.

Enligt vår mening bör man snarast söka få till stånd mera tillfredsställande förhållanden på detta område. För det första böra de medel, som ställas till förfogande för kulturlivets främjande, väsentligt ökas, och för det andra måste fördelningen av dessa medel ske på ett mera rättvist sätt, så att landsbygdens kulturliv tillgodoses i minst lika stor utsträckning som tätorternas.

Enligt av 1938 års riksdag fastställda grunder skulle behållningen av penninglotteriet delas lika mellan den allmänna budgeten och lotterimedelsfonden, från vilken senare enligt Kungl. Maj:ts bestämmande skulle bestridas bidrag för vissa kulturella ändamål. På grund av det statsfinansiella läget ha dessa grunder emellertid icke följts. Huvudparten av lotterimedlen har inlevererats till den allmänna budgeten, medan lotterimedelsfonden fått nöja sig med ett mindre belopp. För innevarande budgetår beräknas lotterimedlen uppgå till 40 milj. kr., men endast 6,5 milj. kr. avsattes till fonden. För nästa budgetår beräknas lotterimedlen till 43 milj. kr., men fonden föreslås endast erhålla 7,5 milj. kr.

Då statens inkomster nu flöda rikligare än förut och kulturlivets behov av ekonomiskt understöd är stort, anse vi det riktigt, att 1938 års grunder nu börja tillämpas. Lotterimedelsfonden borde sålunda erhålla 21,5 milj. kr. för nästa budgetår. Det borde också övervägas, om icke en ombildning av denna fond borde ske, så att det upprättades en statens kulturfond, som tillfördes medel även från andra håll. Staten erhåller nu hälften av de medel, som uppbäras i nöjesskatt. När denna skatteform ursprungligen infördes, var den helt kommunal, och avsikten med densamma var bland annat, att kommunerna skulle kunna erhålla medel för att understödja kulturell verksamhet genom dessa skattemedel. Sedermera ha dessa skattemedel uppdelats mellan staten och kommunerna, och statens andel går till den allmänna budgeten. Det vore enligt vår mening lämpligt, att dessa medel överfördes från budgeten till den av oss föreslagna kulturfonden. Man kunde också av många skäl överväga att göra nöjesskatten helt statlig och låta samtliga nöjesskattemedel gå till denna fond. Med hänsyn till att frågan om nöjesskattens förstatligande nyligen varit föremål för riksdagens prövning och icke accepterats av densamma, anse vi oss emellertid icke på nytt böra taga upp denna fråga. Möjligen skulle även andra statliga fonder kunna slås samman med den nämnda kulturfonden; vi tänka särskilt på den allmänna arvsfonden, vilken tjänar likartade ändamål, samt den av tipsmedel bildade fonden för idrottens främjande. Minst 50 procent av de inflytande tipsmedlen böra tillföras den föreslagna kulturfonden.

Om en fond av denna storleksordning bildades, skulle staten stå väl rustad att ekonomiskt stödja och främja kulturlivet i dess skiftande for-

mer. Då medborgare såväl i stad som på land lämna bidrag till såväl lotterimedlen som nöjesskatten, anse vi det lämpligast, att den av oss föreslagna fonden bör anslå medel till kulturella ändamål både i städerna och på landsbygden. Dess verksamhetsområde bör omfatta hela riket. Vi anse emellertid, att medel från denna fond icke böra utgå till kungl. operan och kungl. dramatiska teatern i Stockholm. Dessa teatrar kunna sägas vara riksteatrar, alltså för hela landet gemensamma institutioner. Det understöd, dessa teatrar kunna behöva, böra de därför erhålla genom direkta anslag från den allmänna budgeten under åttonde huvudtiteln.

I övrigt bör från denna kulturfond understöd lämnas åt ungefär samma verksamhet, som nu erhåller understöd från lotterimedelsfonden. Verksamheten bör emellertid kunna väsentlig utvidgas, och särskilt bör landsbygden här komma i åtanke på grund av dess hittills missgynnade ställning. Det kan givetvis inte bli fråga om att här ens göra ett försök att ange alla de ändamål, som böra tillgodoses genom anslag från denna fond; endast några antydningar må göras. För landsbygdens del bör man i första hand sträva efter att åstadkomma lämpliga samlingslokaler eller s. k. bygdegårdar, där bygdens ungdom kunde samlas för att bedriva studier, utöva musik, spela amatörteater och dylikt. Dessa bygdegårdar äro också mycket lämpliga som sammanträdeslokaler för bygdens föreningar och sammanslutningar. För städernas del böra medel anslås för exempelvis uppförande av ungdomsgårdar, teater- och konsertlokaler m. m. Den frivilliga bildningsverksamheten såväl i stad som på land bör understödjas, likaså amatörmusiker verksamheten liksom den mera professionella i konsert- och orkesterföreningar. Befrämjandet av idrott och gymnastik bör också höra till fondens uppgifter. Anslag bör lämnas till anläggande av idrottsplatser och gymnastiklokaler, icke minst på landsbygden, där behovet är störst, liksom även till gymnastik- och idrottsföreningarnas verksamhet. Understöd till författare och konstnärer bör också utgå från fonden liksom medel till inköp av konstverk för prydnad av allmänna lokaler. Man kan givetvis också överväga att från fonden lämna stipendier till studier vid olika läro- och undervisningsanstalter. Särskilt för landsbygdens ungdom har ju detta problem varit aktuellt. Numera lämna ju staten emellertid på annat sätt medel till dylika stipendier, varför detta i varje fall icke kan bli någon huvuduppgift för fonden. Däremot äro de ekonomiska möjligheterna för studier vid universitet och fackhögskolor för obemedlade mycket ringa. Här skulle genom fonden ekonomisk hjälp till studierna kunna erhållas.

Den av oss föreslagna kulturfonden torde böra ställas under statskontorets förvaltning, men fördelningen av medlen från densamma bör enligt vår mening icke i likhet med vad som nu är fallet avgöras av Kungl. Maj:t. Vi anse, att en särskild nämnd bör tillsättas för detta ändamål. Kungl. Maj:t bör ha rätt att utse ordförande i denna nämnd och eventuellt även någon ytterligare ledamot. I övrigt böra ledamöterna av nämnden väljas av orga-

nisationer, som äro verksamma i kulturlivet, varvid bör tillses, att vid sammansättningen riktig balans skapas mellan landsbygdens och städernas intressen.

Vi anse, att en fond av den art, som här skisserats, skulle komma att utgöra en mäktig hävstång för utvecklingen av vårt kulturliv, i synnerhet på landsbygden, som i detta fall varit mycket eftersatt, men även för landet i dess helhet. I detta sammanhang vilja vi dock bestämt understryka, att inrättandet av en statens kulturfond icke får tas till intäkt för onödiga nedprutningar av de anslag till kulturella ändamål, som utgå direkt från den allmänna budgeten. Något direkt yrkande om inrättande av en dylik fond redan nu anse vi oss icke kunna framställa. Frågan bör genom Kungl. Maj:ts försorg utredas innan definitivt beslut fattas.

Med anledning av vad som sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning och därefter framläggande av förslag för riksdagen, avseende inrättande av en statens kulturfond i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som här ovan angivits.

Stockholm den 23 januari 1947.

Ivar Persson.

Bernhard Näsgård.

B. A. Nilsson.

Vilmar Ljungdahl.
